

AMERİKA'DA ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATI

Dilek ALKAN*

İnsan vahşi doğada yaşamını sürdürmek için çeşitli buluşlar yapmış ve gene yaratıcı gücüyle bu buluşlarını geliştirmiştir. En büyük buluşlardan biri de doğal malzemelerden, toprak, su ve ateşin bileşiminden oluşan seramiktir. Seramiğin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Dünyanın her bölgesinde, bölge koşullarının elverdiği ölçüde yapılan seramikler - sanat eserinden en basit kullanım eşyasına kadar - yörenin özel biçimini ve dekorunu üzerlerinde taşırlar.

Günlük ihtiyaçları karşılamak için yapılan bu ilk seramikler kap-kacak olarak isimlendirilir. Bir de, yine bu dönemde tapınma ve kötü ruhlardan korunma amacıyla yapılan heykeller vardır.

Her kuşak hazır bulduğu yaşam biçimini sürdürür. Hesaplaşmalar yaparak onu değiştirir, geliştirir, öncekinden ayrı bir forma sokar. Gelişen insan zekası ve dolayısıyla yaratma gücü, her şeyde olduğu gibi seramiğin yapım tekniklerini ve teknolojisini de geliştirmiştir. Buna karşın belli dönemlerde daha belirgin bir biçimde ortaya çıkan insanların para kazanma hırsı yapılan işleri niteliksiz kılmıştır.

Orta Çağda başlayıp 1800'lerin sonlarına kadar devam eden bu niteliksizleşmeyi durdurmak için, araştırmacı, yaratıcı ve kendi hesaplaşmalarını yapan kişiler, gereken-istenen çıkış noktalarını bulmaya çalışmışlardır. İşte bu kişilerden biri de William Morris'tir. Endüstri devriminin makineleşmeyi egemen kılarak el sanatları geleneğini yıkmaya başladığı dönemde, el emeğine dayanan üretimi yeniden canlandırmayı savunan, William Morris'in öncülüğünü yaptığı ve desteklediği "Arts and Crafts" akımı ve bu akımla aynı dönemde (1895-1908) ortaya çıkan dekoratif sanatlar, mimarlık ve resim alanlarında etkili olan "Art Nouveau" (Yeni Sanat) hareketleri ile kaliteli,

---

* Öğretim Grv., Anadolu Üniversitesi, Engelliler Entegre Y.O., Seramik Bölümü.

özgün çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Art Nouveau geleneksel sanat anlayışına karşı çıkararak yeni ifade biçimleri ve uygulama alanları bulmaya çalışırken, yeni örnekleri ve ipuçlarının doğudan, özellikle Japon sanatından, egzotik ve gotik sanatlardan bulunabileceği, bu çözümün Avrupa'nın girdiği çıkmazdan kurtulmasına yardım edeceği düşüncesiyle geliştirilmiştir. Modern sanatın gelişiminde etkili olan Art Nouveau antik süsleme yerine bitkisel süslemeyi ve soyut bitkisel biçimleri el sanatlarına, mobilyalara ve mimariye sokmuştur. İngiltere'de gelişen Art Nouveau akımı Aubrey Beardsley'in Japon baskılarından esinlenerek yaptığı görsel ifadelerle çalışmalarla Avrupa'ya yayılmıştır.

Art Nouveau, seramik sanatının form ve dekorasyonunda etkili olur. Daha çok yumuşak kıvrımlı çizgilerin hakim olduğu uzun ince formlarda, yılan gibi kıvrılan bitki motifleri, ilk çalışmalarda Japon baskılarını çağrıştıran motifler görülür.

Art Nouveau akımından Amerika Seramik Sanatı da etkilenmiştir. Seramik surları üzerine araştırma yapan seramik sanatçıları bu akım için öncülük eder. 1880-1900'lü yıllarda surlar üzerinde araştırma yapan Hugh Robertson, formlarında dikey bitkisel dekorlar kullanmış (Resim 1), mat yüzeylerle ilgili araştırma yapan William Grueby Art Nouveau stili uygulamalar yapmış, Teco seramikleri olarak bilinen (Gates Pottery) William Day Gates'in seramikleri 1904 yılından itibaren üzerlerinde Art Nouveau tarzı çizgiler taşımaya başlamıştır (Resim 2). Bu üç seramik sanatçısı Amerika'da Art Nouveau tarzında çalışmaya başlayan ilk sanatçılardır.

Artus Von Briggel, Louis Comfort Tiffany ve Adelaide Alsop Robineau ise Art Nouveau tarzını seramiklerinde, hem form hem de yüzeydeki dekorlamalarda kullanan Amerikalı sanatçılardır (Resim 3).

Avrupa'daki iktisadi ve toplumsal güç dengelerinin bozulmasıyla başlayan I-II. Dünya savaşlarının trajik sonuçlarla bitmiş olması, toplumsal bilincin oluşmasının gerekliliğini ortaya çıkarır ve bunun sonucunda I-II. Dünya Savaşları sonrasında insanlarda toplumsal bilinç oluşur.

Bu yıllar sanat için bunalımlı yıllardır. Bu dönemdeki sanatçılarda

kültürel olan ve nadir olarak görülen, toplumu, insanı karikatürize eden ve bu özellikleriyle de diğer çalışmalardan ayrılan figüratif çalışmalar oluşturma kaygısı ve yönelimi ortaya çıkmış ayrıca 1920'li yıllarda "Art Deco" adı verilen geometrik bezeme öğeleri taşıyan, dekoratif sanatlar ve mimarlıkta görülen üslup da oluşmuştur.

Bu dönemde üç Amerikalı seramikçi, Alexander Archipenko, Elie Nadelman ve Isamu Naguchi Avrupa modernizmini Amerika Seramik sanatına taşımışlardır.

Archipenko, batıda iken tam anlamıyla terracota olarak tanımlanabilecek heykeller yapmış, New York'a döndüğünde ise oturan pozda, bire bir ölçülerde naturalist figürler çalışmıştır (Resim 4).

Kübizm, Elie Nadelman'ın dikkatini çekmiş ve 1908 yılında Paris'teki stüdyosunda ilk kübist çalışmalarını oluşturmuştur. New York'a yerleştikten sonra, tahta, terracota, alçı ve bronzdan küçük boyutlu heykeller yaparak çalışmalarını bu noktada toplamıştır. Eserleri insanlarda hayranlık uyandırmıştır. Fakat bunalımlı yıllarda Nadelman servetinin çoğunu kaybetmiş ve önem bakımından ilk sırada olan, pahalı olmayan kile geri dönerek New York'ta çalışmalarına devam etmiştir. Seri olarak earthenware figürler yapmış ve genellikle bu figürleri karşılıklı etkileşmeye sahip olan ikili gruplar halinde oluşturmuştur (Resim 5).

Bir başka yaklaşım ise seramik heykelde doğu gelenekselliği ile batı modernizmini birleştiren Isamu Naguchi'dir. Onun heykel çalışmaları asistanlığını yaptığı Gutzon Borglum'un yanında başlar. Naguchi'nin düzgün yüzeyli, simetrik biçimli ve nitelikli modern işlerinde doğu felsefesi kavranır ve bu açıdan önemlidir (Resim 6).

Bu üç sanatçı Amerika Seramik Sanatı için çok önemlidir. Avrupa modernizmini Amerika heykeline ve seramiğine taşımalarına rağmen uzunca bir süre kabul görmemişlerdir.

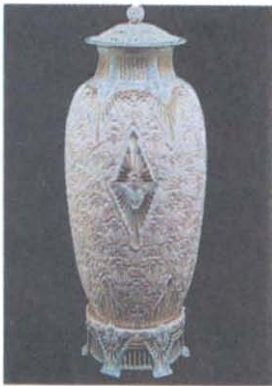
Amerika 1940-1970 yılları arasında sanatsal etkinliklerde ön plana çıkmış, dünyanın birçok bölgesi bilinçli ya da bilinçsiz olarak Amerika'nın etkisi altında kalmıştır. II. Dünya Savaşı'yla Avrupa'nın dünya liderliği sona ermiştir. Avrupa'nın diktatörlükle yönetilen ülkelerinde yaratıcı sanatın baskı altında bulunması, Alman askeri gücünün hemen her yöreye egemen olması ile birçok sanatçı bu

Resim 1.

Resim 2.

Resim 3.

Resim 4.

Resim 5.

Resim 6.

bölgeden ayrılmıştır. Bu da Amerika'nın yararlanabileceği iyi bir fırsat olmuştur. Ayrıca hem Paris'in yenilikçi geleneklerinin Avrupalı sanatçı ve eleştirmenler üzerindeki ağırlığını koruması ve elindeki büyük sanat koleksiyonları, hem de Fransa'daki Alman işgali Amerika'nın bu yenilikçi geleneklere belli bir uzaklıktan tarafsızca bakabilmesini sağlamıştır.

Genel olarak seramik eğitiminin gelişimine ve büyümesine bakıldığında Amerika'da G.I. Bill'in bu eğitimin doğasını değiştirdiği görülür. 1930'lu yıllarda sanatı parasız olarak destekleyen programları araştırmış, II. Dünya Savaşı ve Kore Savaşı emekli askerlerini kolejlere kaydederek seramik kursları almalarını sağlamıştır. Yetişkinlerin eğitilmesi, toplum kolejleri ve üniversite sınıflarında bir gelişme sağlamaya çalışarak seramiği hem yaygınlaştırmış hem de zanaatten sanata dönüştürmeyi gerçekleştirmiştir.

Modern seramik sanatının başlamasında ayrıca "Dada" hareketi de etkili olmuştur. Bu yaklaşım yeni sanat yaratmaktan çok, onaylanmış tüm sanat anlayışlarını yıkmayı amaçlamıştır. Geleneksel resim ve heykel teknikleri yerine "kolaj" ve "ready-made" (hazır malzeme) getirilmiştir. Bunlar teknik anlamda büyük yeniliklerdir. Bu dönemde sanat yapmak için malzeme sınırı ortadan kalkarak her şey sanatın malzemesi olmuştur.

Seramik de sanata malzeme olarak girmiş, ilk olarak Picasso ve Miro tarafından tuval yerine seramik yüzey ifade aracı olarak kullanılmıştır. Picasso ve Miro tuval üzerine aktardıkları kendi fantastik dünyalarını seramik yüzey üzerine ve seramik formlara da yansıtılmışlardır. Bu seramikler çoğunlukla sürrealist ve ekspresyonist olarak değerlendirilirler (Resim 7-8). Sürrealizmde düşsel kompozisyonlar vardır. Ekspresyonizmde ise eserler dış gerçekliğe sadık kalmadan sanatçının ruhsal durumuna, amaçlarına, hatta politik tercihlerine göre gerçek objelerin deforme edilmesiyle oluşturulur.

Öncelikle Peter Voulkos ve Paul Soldner'in çalışmaları ve bunları takiben Rudolf Staffel, Ken Price, Ron Nagle'nin çalışmaları Amerika seramiği içinde ekspresyonist çalışmalar arasına girer (Resim 9-10-11-12-13).

Resim 7.

Resim 8.

Resim 9.

Resim 10.

Resim 11.

Resim 12.

Voukos ve Souldner'in çalışmalarını nitelendiren güç, deneysellik ve içgüdüdür. Altmışlı yılların ortalarında kili aynı şekilde etkileyici kullanan fakat konu seçimi tamamen farklı bir grup sanatçı ortaya çıkmıştır. Bu sanatçılar, popüler kültürü hedef alarak, kili bir araç ve ifade biçimi olarak ele almışlardır. Bu sanatçılardan ilki Robert Arneson'dur. Arneson aynı zamanda bir karikatüristtir. Arneson'un sıradan nesnelere kucaklaması, "realizm ve sıradan nesnelere" biçiminde isimlendirilebilir. Eleştirmen Peter Selz ise bu ifadeleri "Funk" diye farklı biçimde tanımlamaktadır. Funk'un amacı, dünyanın algılanmasını değiştirmektir. Bilindik nesnelere bilinmedik durumlara sokarak yeni bir bakış açısı getirmektir.

Realizm Robert Arneson'un işlerinde kendisini göstermektedir. Realizm, yapıtı oluşturan tanımlamaların sanat dışı dünyada rastlanan gerçekliklere doğrudan gönderme yapılmasını amaçlayan anlayıştır.

Arneson sıradan nesnelere heykel konusu olarak seçilebileceğini kabul ettirmekle sanatın objeleri konusunda yeni bir başlangıç yapmıştır. "Alice House" (Alice Evi) adını verdiği eseri bu açıdan önemlidir. Bu seriyi ailesiyle birlikte banliyöye taşındıktan kısa bir süre sonra yapmıştır. Eserde bardaklar, tabaklar, duvarlar, kutular, çalılar, basket potası ve ailenin Volkswagen otobüsü vardır. "The Place At 9 AM." (Sabah 9:00'da Büyük Ev) isimli eseri de bu seriye ait bir çalışmasıdır (Resim 14).

Bilindik nesnelere çalışan bir diğer sanatçı ise Fred Bauer'dir. Çalışmayan makineleri kendine nesne olarak seçmiş ve çeşitli makine formlarıyla fantastik biçimler oluşturmuştur (Resim 15).

Seramik sanatçısı Ed Forde de benzer fikirlerle çalışır. Güncel nesnelere, sağlıklı yiyecekler, beslenme ve egzersiz konuları alan seramik çalışmaları vardır (Resim 16).

Altmışlarla yetmişlerin ilk yıllarında sosyal ve politik depremler sanata yansımış ve seramik de bunların dışında kalmamıştır. Bunun sonucunda, daha önceden konu olarak uygun görülmemiş nesnelere kullanılmaya başlanmıştır. Arneson'un pek çok anlamı kapsayabilecek nesnelere kullanması gibi Süper Realizmi destekleyen Marilyn Levine de elbise ve deri aksesuarları seramikte yorumlamıştır (Resim 17). Levine

Resim 13.

Resim 14.

Resim 15.

Resim 16.

Resim 17.

Resim 18.

1980'lerde John de Andrea, Duane Henson gibi realist akımı destekleyen heykeltıraşlarla çalışmıştır.

1975'ten sonra seramik sanatında Post-Modern çalışmalar görülür. Post-Modernizm'in esas esprisi Modernizm gibi yeninin peşinde olmamasıdır. Önce var olanın ne olduğunu bilmek, anlamak, sonra farklı olanı bulmak Post-Modernizmin yönelimidir.

“Post Modernizm bilimsel olmaktan çok tarihsel bir kavramdır ve sorunu sadece estetik bir sorun değil, aynı zamanda politik bir sorundur. Post-Modern bir sanatçı, düşüncelerini hangi sanat alanıyla belirtirse belirtsin, hangi yöntemi benimsemiş olursa olsun, bu düşünceler temelde yaşanmakta olan toplumsal anın özünde bir politik kabulün ya da reddin nesnesini oluşturduğu tarihi görüşleri yansıtmaya şeklinde ortaya çıkacaktır (Erinç, 1934:39).”

Amerika'da Mary Frank, Jack Earl, Viola Frey Post-Modern tarzda seramik çalışan sanatçılardan birkaçıdır (Resim 18-19-20). Sanatçılar, bilinen objeleri kullanarak, alıcıların düşüncelerinde farklılık oluşturmuş ve alıcıyı sanat eserinin temeline inmeye yönlendirerek düşünmelerini sağlamışlardır.

Resim 19.

Resim 20.

Gerek geleneksel, gerekse modern sanat dönemlerinde, hem toplum içinde kişi hem de toplumu eleştiren toplumun dışındaki kişi olarak sanatçılar, politik, ekonomik ve kültürel yöndeki olaylara tepkilerini bireysel bakış ağılarıyla ifade etmişlerdir.

Modern sanat yüzyıl içinde çeşitlilik kazanarak gelişmiş ve değişmiştir. Modern sanat akımları ve sanatçıların farklılaşma çabaları, kendilerini ifade etmek için farklı yollar aramaları sonucunda art arda oluşmuş ve Post-Modernizm'e kadar ulaşmiştir.

Çağdaş Amerika Sanatı'nın bu biçimdeki oluşumu içinde seramik sanatı da yerini almış, bu oluşumlar doğrultusunda ve birbiri ardına oluşan akımlarla birlikte Amerikalı seramik sanatçıları da aktarmak istediklerini eserlerinde biçimlendirmişlerdir.

İnsan her yerde ve her geçen gün daha karmaşık hale gelir ya da gerçekte hep var olan karmaşıklığın farkına varır. Bu karmaşık insanın içinde bulunduğu gelişen ve değişen ortam da aslında bir karmaşadır. İlk dönemlerde olduğu gibi hem bu toplum içindeki kişi, hem de bu topluma dışarıdan objektif bakabilen sanatçı, her zaman olduğu gibi insanı ve ortamını konu alır. Bütün sanat dallarında olduğu gibi seramik sanatında da sanatçı sıradan bir yansıtmayla değil özel bir yaratışla, kendi çizgisinde insanı ve yaşadığı anı yeniden tanımlamaya çalışır ve hep çalışacaktır.

RESİM LİSTESİ

- 1- Hugh Robertson “İki Vazo ve Sürahi”, Art Nouveau, earthenware.
Boyutları:soldan sağa h:21 cm, R:7.5 cm, 1900; h:12.5 cm,R:7.5 cm, 1878; Sürahi h:16.25 cm, R:13.75 cm, 1876. Özel koleksiyon.
- 2- WilliamDay Gates, “Dört Vazo”, Art Nouveau, earthenware.Boyutları: soldan sağa h:32.5; 25, 27.5, 13.75 cm. Özel koleksiyon.
- 3- Adelaide Alsop Robineau, “Scarab Vazo” Art Nouveau,porselen.Boyutları: h:40 cm, R:15 cm.1910 Everson Sanat Müzesi, Syracuse, New York.
- 4- Alexander Archipenko, “Uzanmış Tors”, Art Deco, terracotta.
Boyutları: 52.5x20x35 cm.1922, Brooklyn Müzesi.
- 5- Elle Nodelman, “Köpek ile Figür”, Art Deco, earthenware.
Boyutları:h:17.5 cm. 1934-1935, Jan Nodelman’ın koleksiyonu.
- 6- Isamu Naguchi “Kraliçe”,Art Deco, terracotta. Boyutları h:113 cm
1931, New York.
- 7- Pablo Picasso, “Elbiseli Şişman Adam”.
- 8- Joan Miro, “Form”.
- 9- Peter Voulkos, “USA 41”, Abstrak Ekspresyonist, stoneware.
Boyutu:h:80 cm. 1960, Coccoran Sanat Galerisi Washington.
- 10- Paul Soldner, “Raku Şişe”, Abstrak Ekspresyonist, earthenware.
Boyutları: h:22.5 cm, R:17.5 cm. 1964, Everson Sanat Müzesi, Syracuse, New York.
- 11- Rudolf Struffel, “Işığı Toplayan Kap”, Abstrak Ekspresyonist, porselen. Boyutları:h:20 cm, R:15 cm. 1970, Everson Sanat Müzesi, Syracuse, New York.
- 12- Ken Price, “Salyangoz Fincan”, Abstrak Ekspresyonist, earthenware.Boyutları:6x16.25 cm. 1963, Özel Koleksiyon.

- 13- Ron Naple, "Fincan", Abstrak Ekspresyonist, earthenware. Seramiğin boyutları: 7.5x11.25x8.75 cm, kutunun boyutları:11.25x13.25x15 cm. 1969, Joseph Mansen Koleksiyonu.
- 14- Robert Arneson, "Sabah 9.00'da Büyük Ev", Realist, terracotta. Boyutları:60x295x210 cm. 1974 New York.
- 15- Fred Bauer, "Buharlı Matkap - Benzin Pompası", Realist, earthenware Boyutları h:162.5 cm. 1967, Amerikan El Sanatları Müzesi.
- 16- Ed Forde "İsimsiz", Realist, stoneware. Boyutları: 12.5-37.5 cm. 1974.
- 17- Marilyn Levine, "H.R.H. Evrak Çantası", Süper Realist. Boyutları: 40x43.75x15 cm. 1985, Marilyn ve Ivan Karp Koleksiyonu.
- 18- Mary Frank, "Persephone" Post-Modern. Boyutları: 60x182.5x100 cm. 1985 New York.
- 19- Sack Earl, "Gitmiş Köpek" Post-Modern. Boyutu:h:45 cm. 1978, Katherine Noline Keland Koleksiyonu.
- 20- Viola Fray, "Portakal ve Sarı Elli Adam ve Büyük Çocuk" Post-Modern. Boyutları: soldaki 295x150x60 cm, sağdaki 300x147.5x75 cm. 1985-1986.

KAYNAKÇA

- Abrahams, Harry N.,** **The History of American Ceramics,** New York, 1988.
- Berksaç, Engin,** **Avrupa Sanatı,** Troya Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- Charleston, Robert,** **World Ceramics,** New York, 1981.
- Erinç, Sıtkı,** "Postmodernizmin Tanımı", **Anadolu Sanat,** Anadolu Üniversitesi G.S.F. Yayınları, Sayı 2, Eskişehir, Aralık 1994.
- İpşiroğlu, Nazan-Mazhar,** **Sanatta Devrim,** Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1993.
- Loyer, François,** **Art Nouveau in Catalonia,** Germany, 1991.
- Lynton, Norbert,** **Modern Sanatın Öyküsü,** Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1991.
- Ölçer, Nazan,** **Mediterranea** (Sergi Kataloğu), Eczacıbaşı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Sözen, Metin-Tanyeli, Uğur,** **Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü,** Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1992.
- Turani, Adnan,** **Dünya Sanat Tarihi,** Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1992.